

Onderdeel I

Aansprakelijkheid

Feitencomplex Indonesië

Stichting Mijn Roots stelde in haar schrijven van 12 september 2017 en 27 maart 2018, inhoudende een schriftelijke aansprakelijkstelling namens geadopteerden uit Indonesië, dat het met regelmaat voorkwam dat adoptiedossiers van geadopteerden uit Indonesië niet op orde zijn en onvolledige of zelfs onjuiste gegevens bevatten, met als gevolg dat geadopteerden allerlei complicaties ondervinden in hun zoektocht naar afstammingsgegevens. De stichting betwistte de betrouwbaarheid van zowel buitenlandse als binnenlandse organisaties, het waarheidsgehalte van opgemaakte documenten en was vooral kritisch op de rol van het Ministerie van Justitie en Veiligheid (hierna: het Ministerie).

In tegenstelling tot wat het Ministerie ten onrechte in haar afwijzende brief van 31 mei 2018 aanvoerde, namelijk (onder andere) dat het niet slagen van een zoekactie naar biologische ouders vermoedelijk gelegen is in het feit dat zij juist niet gevonden willen worden, ligt de werkelijkheid heel anders. Ook gaat het niet, zoals het Ministerie stelde, om slechts één of enkele adoptiekinderen uit Indonesië. Alleen al kijkend naar de berichtgeving in de media in de jaren '70 en '80 over kinderhandel in dat land, gaat het om een heel groot aantal adoptiekinderen in wiens adoptie sprake is geweest van illegaliteit of bepaalde onzorgvuldigheid. Dit schrijven moet daarom duidelijk(er) maken waarom een financiële vergoeding vanuit de Nederlandse overheid, en meer specifiek vanuit het Ministerie, gerechtvaardigd is.

Stichting Mijn Roots komt op voor de belangen van geadopteerden uit Indonesië met zoekbehoefte. Artikel 3:305a BW voorziet in een mogelijkheid voor stichtingen met volledige rechtsbevoegdheid om een rechtsvordering in te stellen die strekt tot bescherming van gelijksoortige belangen van andere personen, voor zover zij deze belangen ingevolge haar statuten behartigt. De organisatie behartigt de belangen van een (onbekende) groep individuele belanghebbenden.¹ De mogelijkheid om bij de burgerlijke rechter een verklaring voor recht te vorderen is neergelegd in artikel 3:302 BW. Met de declaratoire uitspraak van de rechter komt de rechtsverhouding tussen stichting Mijn Roots als eiser en de Nederlandse staat (hierna: de Staat) als gedaagde, na eventueel hoger beroep en cassatie, onbetwistbaar vast te staan. De collectieve actie heeft echter een subsidiair karakter. Dit betekent dat de individuele belanghebbende alsnog zelf de beslissing kan maken om te procederen of daarvan af te zien. Daarnaast heeft de uiteindelijke beslissing van de rechter slechts gezag van gewijsde tussen de stichting die de procedure voert en de wederpartij (zie artikel 236 Rv). Een en ander houdt in dat een individuele belanghebbende geen rechten kan ontleen aan het vonnis van de rechter in de collectieve actie. Dit wil niet zeggen dat de collectieve actie zonder betekenis is. De Hoge Raad heeft namelijk bepaald dat het oordeel in de 3:305a-procedure het uitgangspunt vormt in eventuele vervolgpcedures.²

¹ W. van Eekhout, 'Opties voor collectief procederen – het bundelen van vorderingen', *BER* 2018/153, p. 16-20.

² HR 27 november 2009, ECLI:NL:HR:2009:BH2162, *NJ* 2014/201, r.o. 4.8.2.

Erkenning van de misstanden en de excuses zijn er nu, een verklaring voor recht hoeft naar de mening van stichting Mijn Roots niet meer gevorderd te worden, omdat is bereikt wat ze met een collectieve actie had willen bereiken. Althans, voor wat betreft de erkenning van de misstanden. De erkenning is weliswaar heel belangrijk voor veel geadopteerden en voor velen al genoeg, maar voor een bepaalde groep is het slechts een onderdeel van de genoegdoening.

Een individuele geadopteerde zou nu dan alsnog naar de rechter moeten om een eventuele vordering tot schadevergoeding in te stellen. Dit is onwenselijk. Een juridische procedure is kostbaar en tijdrovend. Weliswaar is nu voldoende bewezen dat het Ministerie niet voortvarend heeft gehandeld toen zij al op de hoogte was van signalen over misstanden in adoptieprocedures van kinderen uit Indonesië en de rechter dat gegeven als uitgangspunt zal kunnen nemen, toch zullen individuele geadopteerden allerlei zaken rondom hun zoektocht en eventuele frauduleuze praktijken in hun adoptie moeten bewijzen. Dit is voor veel geadopteerden nog niet eens te bewijzen, omdat ze nog bezig zijn met een zoektocht of niet verder komen vanwege gebrek aan geld. Dit is nu juist waarom ik mij wederom namens stichting Mijn Roots, en daarmee namens geadopteerden uit Indonesië met zoekbehoefte, wederom tot het Ministerie richt.

De Nederlandse overheid³ heeft fouten gemaakt die helaas niet meer hersteld kunnen worden. Niettemin kan nog wel naar het heden en de toekomst worden gekeken en het recht, daar waar dat nog mogelijk is, te herstellen.

Namens stichting Mijn roots en de geadopteerden uit Indonesië, en meer expliciet voor diegenen die hun verhaal hebben bijgevoegd om het Ministerie een beeld te geven van wat een zoektocht en de misstanden voor hen inhoudt, treft u hieronder enkele onderdelen uit de eerdere schriftelijke aansprakelijkstelling, met enkele toevoegingen. Het gaat om geschonden normen in de periode 1973 tot 1984 waarin kinderen uit Indonesië werden geadopteerd. Deze onderbouwing is nog steeds van belang om te laten zien waarom het zo gerechtvaardigd is dat geadopteerden uit Indonesië die zoekbehoefte hebben, in de kosten van hun 'rootsreizen' tegemoet te komen.

Stichting Mijn Roots roept het Ministerie namens de geadopteerden uit Indonesië nogmaals op om hier adequaat aan bij te dragen door een juiste afweging en beleidskeuze te maken hierin, zodat onnodige (kostbare en langshepende) juridische procedures voorkomen worden⁴.

Geschonden normen en regels

Onrechtmatige daad ex artikel 6:162 Burgerlijk Wetboek (BW)

1. Hij die jegens een ander een onrechtmatige daad pleegt, welke hem kan worden toegerekend, is verplicht de schade die de ander dientengevolge lijdt, te vergoeden.
2. Als onrechtmatige daad worden aangemerkt een inbreuk op een recht en een doen of nalaten in strijd met een wettelijke plicht of met hetgeen volgens ongeschreven recht in het maatschappelijk verkeer betaamt, een en ander behoudens de aanwezigheid van een rechtvaardigingsgrond.
3. Een onrechtmatige daad kan aan de dader worden toegerekend, indien zij te wijten is aan zijn schuld of aan een oorzaak welke krachtens de wet of de in het verkeer geldende opvattingen voor zijn rekening komt.

³ Met name (of onder verantwoordelijk van) het Ministerie van Justitie en Veiligheid.

⁴ Rapport 'Behoorlijk omgaan met schadeclaims' (rapport 2009/135 van 24 juni 2009) van de Nationale Ombudsman.

Meer specifiek voor deze casus: De Staat, c.q. het Ministerie heeft in feite een onrechtmatigde daad gepleegd jegens een grote groep geadopteerden uit Indonesië, de belanghebbenden. Het volgende wordt gesteld. De Staat:

- heeft gehandeld in strijd met wettelijke normen zoals die in het personen- en familierecht en het Vreemdelingenrecht, inzake adoptie.
- is nalatig geweest in de nakoming van de zorgplicht om adequate maatregelen te nemen tegen illegale adopties.
- heeft een ongeoorloofde inbreuk gemaakt op fundamentele uitgangspunten in het belang van het kind.
- heeft gehandeld in strijd met hetgeen volgens ongeschreven recht in het maatschappelijk verkeer betaamt.

De Staat heeft jegens kinderen die werden geadopteerd uit (onder andere) Indonesië onrechtmatig, in de zin van nalatig gehandeld door geen waarborg, adequate controle en toezicht te bieden ter bescherming van het fundamentele recht van het kind.

De Staat heeft gehandeld in strijd met de zorgplicht die op haar rustte, waarvoor geen rechtvaardigingsgrond bestond. Hierdoor hebben belanghebbenden immateriële en materiële schade geleden, lijden momenteel schade of zullen nog toekomstige schade lijden. Deze omstandigheid kan, in ieder geval voor een groot deel, worden toegerekend aan de Staat.

Personen- en het familierecht

In de huidige artikelen artikel 1:227 lid 3 en artikel 1:228, lid 1 sub d van het Burgerlijk Wetboek is vervat dat moet komen vast te staan, dat het kind van zijn ouder in de hoedanigheid van ouder niets meer heeft te verwachten. Tevens mogen de ouders op het tijdstip van de adoptie geen bezwaren hebben tegen het afstaan van het kind (recht op tegenspraak). Deze wetsartikelen zagen er in de jaren '70 en '80 anders uit. Echter, wel stond het belang van het kind voorop. Het belang van het kind wordt sinds 1956 al beschouwd als een "fundamenteel uitgangspunt".

In het per 1 november 1956 in werking getreden artikel 344j lid 2 BW regeling van adoptie, voorloper van het huidige artikel 1:227 BW, was bepaald dat het adoptieverzoek alléén kan worden toegewezen, indien de adoptie zowel uit het oogpunt van verbreking van de banden met de ouders als uit dat van bevestiging van de banden met de adoptanten, in het kennelijk belang van het kind was.

De adoptie diende toen al als een maatregel van kindbescherming, die genomen wordt in het belang van het kind dat bescherming behoeft.

Ook buitenlandse pleegkinderen vielen onder de werking van deze Pleegkinderenwet⁵.

Gezien de beperkte mogelijkheden die de destijds geldende Pleegkinderenwet (Stb. 1951, 595) en haar Uitvoeringsbesluit (Stb. 1953, 19) bood en het feit dat van deze wet nauwelijks enige preventieve werking uitging ter voorkoming van onverantwoorde afstand en opneming van een kind, zijn met de inwerkingtreding van de adoptiewet van 26 januari 1956 (Stb. 42) op 1 november 1956 twee artikelen in het Wetboek van Strafrecht ingevoegd.

Het opnemen van een kind jonger dan zes maanden als pleegkind zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de Raad voor de Kinderbescherming (artikel 442a) en het uit winstbejag bevorderen van het opnemen van kinderen (artikel 151a) worden strafbaar gesteld.

⁵ TKII, Nota Praktische gang van zaken rond adoptie en adoptievoorbereiding, Zitting 1979-1980, 16 194, nrs 1-2, p. 8

Er waren dus wel strafbepalingen voor die illegale zelfdoeners⁶, maar vanwege het ontbreken van adequate controle en toezicht, heeft deze strafbepaling weinig effect gehad. Niet voor niets is er in de loop der jaren wet- en regelgeving ontwikkeld en zijn er verdragsrechtelijke bepalingen aanvaard om de regelgeving rondom interlandelijke adoptie met waarborgen te omkleden. Dit geeft natuurlijk al aan dat het niet goed is gegaan. Die bepalingen die er waren, boden geen bescherming tegen illegale adopties.

Tot 1975 werden allerlei wijzigingen in bestaande richtlijnen doorgevoerd waarin weliswaar steeds tot uiting kwam dat opnemings uit het buitenland in het belang van het kind moest zijn, maar feitelijk werd er helemaal niet op toegezien en gecontroleerd dat hier ook daadwerkelijk sprake van was.

In de Nota⁷ staat het volgende: *“Hetgeen zich afspeelt tussen de verstrekking van de beginseltoestemming en de regeling van het verblijf van een buitenlands pleegkind onttrekt zich geheel aan de rechtstreekse waarneming van de overheid. Op zich zelf is dit niet zo verwonderlijk, omdat het merendeel van hetgeen zich in deze tussenfase voordoet op buitenlands grondgebied plaatsvindt, waar de Nederlandse overheid geen bevoegdheid bezit.”*

Of verbreking van de banden met de ouders daadwerkelijk in het kennelijk belang van het kind was, of dat het kind niets meer had hoeven te verwachten van de ouders, kon dus helemaal niet worden vastgesteld, omdat de overheid hier geen zicht op had. Het werd slechts verondersteld.

De Staat sprak in 1972 al over extra controle die zou moeten plaatsvinden voor adopties van kinderen uit het buitenland⁸. Kinderen werden toegelaten in Nederland, terwijl niet inhoudelijk werd gecontroleerd op de vereiste authenticiteit. In dit verband kan een link worden gelegd naar de richtlijnen in het Vreemdelingenrecht in de jaren '70 en '80.

Vreemdelingenbeleid

De bevoegdheid tot het verlenen van een vergunning tot verblijf aan een buitenlands pleegkind beruiste ingevolge artikel 11, eerste lid, aanhef en onder a, Vreemdelingenwet bij het Ministerie van Justitie.

De geldende richtlijnen die uitgangspunt waren voor de toelating van buitenlandse pleegkinderen met het oog op adoptie, waren opgenomen in Deel G-7 van de Vreemdelingencirculaire. Bij het toelatingsbeleid gold als algemeen criterium: dat voor het kind in zijn omstandigheden in het land van herkomst geen aanvaardbare toekomst is weggelegd.

In dit verband werd opgemerkt dat deze richtlijn niet de strekking had om kinderen, die in het land van herkomst in minder gunstige materiële omstandigheden leven, uitsluitend om deze reden naar Nederland te doen overkomen.

In veel afstandsdocumenten wordt echter alleen vermeld dat de biologische ouders (meestal ging het om de moeder) geen financiële middelen hadden om voor het kind te zorgen. In feite was er dus sprake van een minder gunstige materiële omstandigheid van leven. In veel adoptiedocumenten staat op de verklaring van overdracht van een kind de redenen van afstand door de moeder.

⁶ Artikel 442a Sr.: Hij die zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de raad voor de kinderbescherming een kind beneden de leeftijd van zes maanden, hetwelk niet onder voogdij van een rechtspersoon staat, als pleegkind opneemt, wordt gestraft met hechtenis van ten hoogste drie weken of geldboete van ten hoogste tweehonderd gulden.

⁷ TKII, Nota Praktische gang van zaken rond adoptie en adoptievoorbereiding, Zitting 1979-1980, 16 194, nrs. 1-2, p. 14

⁸ Vaststelling van hoofdstuk VI (Departement van Justitie) 1973, 12e vergadering, 19 oktober 1972, p. 471

Er staat veelal dat de moeder:

- niet in staat is om het kind te verzorgen omdat de economische toestand het onmogelijk maakt;
- de wens heeft dat het kind een redelijke verzorging, opvoeding en liefde krijgt;
- het kind is buiten de echt geboren;

Weliswaar kan van kinderen in ontwikkelingslanden worden gesteld dat zij in minder gunstige materiële omstandigheden verkeren dan kinderen in het 'Rijke Westen', echter, uitsluitend om die reden mocht volgens de Vreemdelingencirculaire een kind niet naar Nederland overkomen. Er waren vaak geen bijzondere redenen waaruit zou blijken dat er voor het kind in het land van herkomst geen aanvaardbare toekomst was weggelegd. Dat werd slechts verondersteld.

Op het Ministerie was namelijk geen kennis van de cultuur en sociale leefculturen. In een interview in Trouw uit juli 1987 stelde een ambtenaar op de vraag over hoe procedures in het buitenland te controleren waren - ondanks de signalen van misstanden: *"Ja, wat er in het buitenland gebeurt, daar zijn we niet bij."* Nederland had volgens hem immers geen *"controle-apparaat dat de wereld afreist"*. Terwijl wél werd bepaald over het leven van de kinderen die het volgens het Ministerie hier beter zouden hebben dan bij de eigen ouders en in de eigen cultuur⁹.

Voor het Ministerie zou de enkele verklaring dat een moeder niet over voldoende financiële middelen beschikte, een gegronde reden moeten zijn geweest om nader te onderzoeken of het daadwerkelijk gerechtvaardigd was dat het kind op basis daarvan in Nederland toegelaten kon worden. Temeer omdat op het departement ook bekend was dat valse verklaringen werden opgemaakt en de kinderen regelmatig werden "gekocht", "geronseld", of nog erger, "ontvoerd". Het Ministerie nam ook toen geen maatregelen om bijvoorbeeld het vreemdelingenbeleid aan te scherpen.

Enkele belangrijke voorwaarden die werden gesteld in Deel G-7 van de Vreemdelingencirculaire:

1. Om in aanmerking te komen voor een buitenlands pleegkind, dienden aspirant-adoptiefouders ook in het verleden al in het bezit te zijn van een door de Staatssecretaris van Justitie verstrekte beginseltoestemming.
2. de ouder(s) en/of wettelijk vertegenwoordiger van het kind afstand had/hadden gedaan op ter plaatse geldige en naar Nederlandse normen acceptabele wijze.

Ad. 1 Beginseltoestemming

De beginseltoestemming werd verstrekt wanneer aspirant-adoptiefouders geschikt werden geacht voor de verzorging en opvoeding van een adoptief-pleegkind.

De procedure betreffende de verstrekking van een beginseltoestemming en de vereisten waaraan door de aspirant-adoptiefouders moest worden voldaan, waren ook opgenomen in Deel G-7 van de Vreemdelingencirculaire. De toelating en de regeling van het verblijf van een bepaald buitenlands pleegkind vinden hun grondslag in de Vreemdelingenwet (artikelen 6 e.v.).

De Directie Vreemdelingenzaken was belast met de controle van de in de beginseltoestemming opgenomen voorwaarden tot toelating en de regeling van het verblijf van buitenlandse pleegkinderen.¹⁰ Er zijn Tweede Kamer Handelingen gevonden waarin werd gesproken over adopties, die zonder de vereiste beginseltoestemming hadden plaatsgevonden. In 1979 werd de Staatssecretaris van het Ministerie van Justitie door G.M.P. Cornelissen van de CDA al gevraagd naar de aantallen van buitenlandse kinderen in de jaren 1976, 1977 en 1978 en die langs illegale weg in Nederland geadopteerd werden.

⁹ "Soms is adoptie een redmiddel": situatie van aangenomen buitenlandse kinderen niet somber', Trouw, 15-07-1987 [Link].

¹⁰ TKII, Nota Praktische gang van zaken rond adoptie en adoptievoorbereiding, Zitting 1979-1980, 16 194, nrs. 1-2

Het aantal kon echter niet nauwkeurig worden bepaald, maar ongeveer ging het om 14 kinderen in 1977, 14 kinderen in 1978 en voor 1979 was het nog niet nader bepaald¹¹. Tijdens de zitting 1980-1981 stelden enkele Tweede Kamerleden vragen over het aantal illegale adopties.

Uit de antwoorden van de Staatssecretaris kan worden gelezen dat het aantal illegale adopties hoger was. In 1978 ging het om 32, in 1979 om 21 en in 1980 tot oktober 1980 om 14¹². Tijdens de Zitting 1982-1983 van de Tweede Kamer heeft Tweede Kamerlid Janmaat van Centrum Democraten de Staatssecretaris gevraagd naar de maatregelen die de Minister denkt te nemen tegen de illegale aanwas van de Nederlandse bevolking ten gevolge van valsheid in geschrifte¹³.

De vraag is hoeveel gevallen er na oktober 1980 ook nog zijn geconstateerd, want de zelfdoenerij duurde voort tot het moment dat deze manier van adopteren niet meer mogelijk was. Tot die tijd was het risico dat de vereiste procedures makkelijk te omzeilen waren, extreem groot.

De hierboven beschreven situatie schetst een beeld van hoe de situatie er in de jaren '70 en '80 voor stond. Een regeling voor opnemings van kinderen uit het buitenland ter adoptie was er sowieso tot 1989 niet. Procedures die later kwamen weken niet sterk af van de werkwijze die vanaf 1974 werd gevolgd, behalve dat aspirant-adoptieouders verplichte voorlichtingsbijeenkomsten moesten bijwonen voorafgaande aan het gezinsonderzoek en dat een advocaat het verzoekschrift voor de beginseltoestemming moet indienen. De particuliere bemiddeling werd pas vanaf 1995 niet meer toegestaan - dat zegt dus iets over het passieve handelen van het Ministerie - terwijl de controle bij deze groep vooral te wensen overliet. Er was in ieder geval tot die tijd totaal geen overzicht en blijkbaar was het mogelijk om zonder beginseltoestemming kinderen te adopteren. Ook is gebleken dat kinderen via andere landen Nederland binnenkwamen, omdat het dan makkelijker was om zonder beginseltoestemming binnen te komen. Hierdoor was controle ook niet mogelijk, maar het Ministerie wilde hier wegens angst voor negatieve pers geen adequate maatregelen tegen nemen¹⁴. Deze manier van een kind Nederland binnenhalen, werd gedoogd.

Ad. 2 Afstand doen naar Nederlandse normen acceptabele wijze

Niet is gebleken dat de Nederlandse overheid aan deze voorwaarde heeft getoetst.

Hier wordt een voorbeeld geschetst aan de hand van het verhaal van Ana van Valen¹⁵. Haar moeder bracht haar voor een tijdelijke periode onder in een opvangtehuis. De (bemiddelende) stichting Overzeese Contacten (SOC), een stichting die als zusterstichting was verbonden aan de Indonesische Yayasan (kindertehuis) Nedindo, bepaalde dat Ana beter af was in Nederland. In een document aan de Indonesische rechtbank staat vermeld dat stichting 'Vriendenrelatie Nedindo' eerst in het belang van het kind moet denken, en dat Nedindo het in het belang van Ana vindt om haar te laten adopteren, in plaats van dat ze bij Nedindo zal blijven. In een vertaald document van de notaris staat vermeld dat de moeder van Ana ermee instemde dat voor haar andere ouders zou worden gevonden om voor haar te zorgen. Ana heeft haar biologische moeder teruggevonden die verklaarde nooit toestemming te hebben gegeven hiervoor. Ze heeft nooit iets vernomen over de juridische band die met Ana verbroken zou worden. In feite had niet haar moeder, maar de stichting het kind dus afgestaan.

¹¹ TKII, Aanhangsel van de Handelingen, Zitting 1978-1979, vraag nr. 1488, ingezonden 31 mei 1979, antwoord ontvangen op 3 juli 1979, p. 2946

¹² TKII, Aanhangsel van de Handelingen, Zitting 1980-1981, vraag nr. 198, ingezonden 14 oktober 1980, antwoord ontvangen op 4 november 1980, p. 395

¹³ TKII, Aanhangsel van de Handelingen, Zitting 1982-1983, vraag nr. 278, ingezonden 9 november 1982, antwoord ontvangen op 6 december 1982 p. 547

¹⁴ Controle nodig op bemiddeling, NRC handelsblad, 31 juli 1981 [\[Link\]](#)

¹⁵ Verhaal 1.17, zie onderdeel V, zie onderdeel V-Ervaringsverhalen geadopteerden en kostenoverzichten.

De situatie was namelijk dat de moeder van Ana haar had afgegeven aan iemand die voor het opvangtehuis werkte omdat zij moest werken. Achteraf gezien was deze persoon vermoedelijk een kinderronselaar die de moeder had voorgespiegeld dat Ana tijdelijk verzorgd kon worden door een stichting. De moeder heeft echter alleen beoogd Ana tijdelijk onder te brengen, omdat ze moest werken. Dit wilde dus niet zeggen dat ze Ana wilde laten adopteren.

In het document van de notaris staat vermeld: dat de moeder van Ana niet heeft meegetekend, omdat ze de schrijfkunst niet machtig is. Er is ook geen gebruik gemaakt van een vingerafdruk. Dit is dus opmerkelijk en in strijd met het destijds geldende Vreemdelingenbeleid. Toen de moeder Ana terug wilde, kreeg ze haar niet terug. Dit kan nooit de bedoeling zijn geweest van adoptie. Hoe het bij Ana is gegaan, zo is het bij nog heel veel meer kinderen uit Indonesië gegaan. Dit is echter slechts een voorbeeld van hoe het is gegaan en wat niet acceptabel is.

De vraag is in hoeverre het terecht is dat een Nederlandse stichting zelfstandig en zonder medeweten van de moeder, bepaalde waar Ana beter af zou zijn.

Hoewel dus het tegengestelde gebeurde, legde Bertie Treur - die via SOC in kinderen uit Indonesië bemiddelde en die in 1980 zelfstandig verder ging onder de naam Stichting Kind en Toekomst - in 1978 in een krantenartikel van de Telegraaf¹⁶ uit dat als de biologische moeder afstand wil doen van haar kind, dit ten overstaan van een notaris moet gebeuren. De notaris vraagt volgens haar wel tot driemaal toe aan de moeder waarom zij afstand wil doen en of ze er goed over na heeft gedacht. Dit strookt dus niet met de verklaring van verschillende moeders wiens kinderen via bemiddeling door deze stichting zijn geadopteerd, dat zij nog nooit een notaris hebben gezien. Hun kind was ineens weg.

Om er een betere voorstelling van te kunnen maken, verwijs ik naar een video met daarin een teruggevonden moeder die verklaart nooit een notaris te hebben gezien, en dat haar twee zoons zonder dat zij ervan af wist ter adoptie werden aangeboden¹⁷. In deze video treft u nog een verklaring aan van een andere moeder in Indonesië die nooit toestemming heeft gegeven voor adoptie van haar kind, maar evengoed via een Nederlandse particuliere bemiddelaar is geadopteerd. Ze heeft nog jarenlang gezocht naar haar kind, waar ze gelukkig enkele jaren geleden mee herenigd kon worden. Voor meer van dergelijke verhalen kan worden verwezen naar stichting Mijn Roots en hun website¹⁸, als ook naar het boek Postpakketjes van Overzee van ondergetekende¹⁹.

Het is ontzettend belangrijk dat voor deze kinderen, nu dus volwassen, de waarheid achter hun adoptie is achterhaald. Dit geldt ook voor de biologische ouders. Gebleken is dat veel ouders, met name moeders, niet hebben begrepen dat ze voor altijd het kind zouden kwijt raken (de juridische band werd doorgesneden) en nooit meer zouden terugkrijgen. Hier hadden de adoptiebemiddelaars beter op moeten toezien. En toen het Ministerie zorgelijke signalen ontving over wanpraktijken, had zij hier ingevolge het Vreemdelingenwet adequaat en niet passief op moeten reageren.

Het Ministerie had de adoptiebemiddeling moeten reguleren, controleren en eventueel moeten verbieden.

Het is lastig te bewijzen of de moeders echt die driedubbele verklaring hebben afgelegd. In dossiers van geadopteerden treft stichting Mijn Roots, de belangenorganisatie die geadopteerden uit Indonesië helpt bij hun rootszoektocht, lang niet altijd een ondertekende afstandsverklaring van de biologische moeder aan. Ook dit is niet correct.

¹⁶ Nieuwe kans aan voor lot overgelaten Indonesische baby's, Telegraaf, 9-09-1987 [\[Link\]](#)

¹⁷ Pagina 7: Moeders verklaringen - geen toestemming voor adoptie: ([YouTubelink](#): vanaf de start tot 1:14e minuut en vanaf 6:00e minuut).

¹⁸ Stichting Mijn Roots | Voor geadopteerden door geadopteerden (mijn-roots.com)

¹⁹ D. Deijle Postpakketjes van overzee: Gelegaliseerde kinderhandel in adoptie van kinderen uit Indonesië (Brónsgreun: Steyl, 2020)

In de notariële akte werd dan de reden van afstand vermeld waarbij alleen de notaris en de leiding van het opvangtehuis hebben ondertekend, en werd er verwezen naar verklaringen die er niet zijn. Als adres van de biologische moeder werd dan het adres van de notaris vermeld (overigens niet met de reden omdat het kind ten vondeling was gelegd). Ook wordt in adoptiedossiers vaak vermeld dat de moeder de schrijfkunst niet machtig is en daarom niet heeft ondertekend. Blijkbaar was het ontbreken van een handtekening/vingerafdruk voor het Ministier nog steeds geen reden om te twijfelen aan de juistheid van de afstandsverklaring. Of er werd gesteld dat de moeder geen scholing had gehad, en niet kon schrijven, maar toch staat er een handtekening van haar met goed leesbare letters. Dit is niet mogelijk als iemand analfabeet is. Kortom, de afstandsverklaring is door iemand anders getekend.

Er valt niet over te twisten dat deze werkwijze niet kan worden aangemerkt als afstand doen naar Nederlandse normen acceptabele wijze.

Specifieke procedurele regels

Voor enkele landen waaruit een kind werd geadopteerd, golden specifieke regels en moest ingevolge het Vreemdelingenbeleid aan een aantal eisen worden voldaan. De formeel-juridische adoptieprocedure van Indonesië naar Nederland kende enkele stappen. Eén daarvan was, dat vóórdat het kindje Nederland binnenkwam, de aspirant adoptieouders een machtiging tot voorlopig verblijf (MVV²⁰), wat een inreisvisum is, moesten verkrijgen. De verplichting om vóór komst naar Nederland een inreisvisum aan te vragen, stelde de overheid in staat te onderzoeken of de vreemdeling, in dit geval het kind dat met het oog op adoptie naar Nederland kwam, aan alle voor toelating gestelde vereisten voldeed zonder daarbij door diens aanwezigheid hier te lande voor voldongen feiten te worden geplaatst.

Krachtens de Vreemdelingendecret 1966²¹ kon dit inreisvisum niet in Nederland worden verkregen maar alleen via de Nederlandse autoriteit in het buitenland die op grond van de Vreemdelingenwet²² bevoegd was tot visumverlening. Voor kinderen uit Indonesië was dat de Nederlandse Ambassade in Jakarta. Dat ging in opdracht van de visadienst van Justitie, die daarvoor voor ieder kind een telex moest sturen aan de Nederlandse Ambassade in het land van herkomst. Als de vereiste toestemming er niet was, zou dat in strijd zijn met het algemeen belang gelegen in een geordende toekomst van vreemdelingen, aldus de bepalingen in de Vreemdelingendecret. Er waren wel uitzonderingen op de regels, maar die waren niet van toepassing op kinderen die met het oog op adoptie Nederland binnenkwamen.

Bij afgifte van een MVV werd in de vorm van een stempel in het (tijdelijke) paspoort van de vreemdeling gesteld en was 90 dagen geldig en op het inreisvisum moest de begindatum en einddatum vermeld staan. Binnen die negentig dagen mocht het kindje voor dertig aaneengesloten dagen in Nederland verblijven. Op het MVV-inreisvisum moest de begin- en einddatum van de MVV vermeld staan. De MVV is het een vereiste voor het hebben van toegang tot Nederland²³.

Voor langer verblijf, moest het kindje bij binnenkomst binnen acht dagen worden gemeld bij het hoofd van de politie in de gemeente waar het kindje zou komen te wonen, tenzij in de MVV een kortere termijn voor aanmelding is genoemd²⁴. Voor de geadopteerden uit Indonesië zien we veel dat de melding binnen 48 uur moest worden gedaan.

²⁰ De bedoeling van een MVV is dat de aanvrager reeds vóór zijn aankomst in Nederland aan een onderzoek naar *het doel* van zijn verblijf en de voorwaarden waaronder hij eventueel verblijf kan krijgen, te onderwerpen.

²¹ Vc66 Deel C Hoofdstuk VI-A

²² Dus onder verantwoordelijkheid van het ministerie van Justitie.

²³ Artikel 6 Vwt jo. art. 41 Vb

²⁴ Artikel 66 Vb

Er moest dan meteen een aanvraag voor een vergunning voor onbepaalde tijd worden ingediend. Deze was ook nodig om de adoptie officieel rond te maken. Aan het kind, dat ten minste één jaar legaal verblijf heeft gehouden in het gezin van een in Nederland wonende Nederlander of van een houder van een vergunning tot vestiging, werd in het algemeen verblijf voor onbepaalde tijd in Nederland zijn toegestaan²⁵. Een vergunning tot verblijf voor onbepaalde tijd werd door het hoofd van plaatselijke politie of toegekend of geweigerd.

In 1982 verstrekte de Nederlandse Ambassade in Jakarta voor een periode geen inreisvisa meer voor kinderen uit Indonesië. Deze maatregel, ingevoerd door de Indonesische regering vanwege de zorgelijke berichten over babyhandel en criminele bendes die in Indonesië werden opgerold, kon op de een of andere manier toch worden omzeild.

Blijkbaar kon ook een inreisvisum via de Vreemdelingenpolitie ter plaatse op Schiphol worden verstrekt. Wat vreemd is, omdat die bevoegdheid nergens staat vermeld in de Vreemdelingenwet.

In meerdere adoptiedossiers is een brief aangetroffen, inhoudende een verzoek van een Indonesische stichting, die gericht was tot de Vreemdelingenpolitie te Schiphol, met het vriendelijke verzoek om alsnog een inreisvisum te verstrekken, aangezien de Nederlandse Ambassade in Jakarta die nog niet had verstrekt voor het adoptiekind. Wat daarna is gebeurd, is niet duidelijk. In ieder geval zijn de kinderen hoe dan ook in Nederland gekomen. In feite was het kindje dus al in Nederland, ook al was het nog niet de douane door. De vraag is, of dit wel de juiste procedure was. Een inreisvisum was bedoeld om zeker te weten dat het kindje Nederland mocht binnenkomen. Daarom werd de voorwaarde gesteld dat het verkrijgen van een dergelijke toestemming moest geschieden door een autoriteit in het land waar het kindje vandaan kwam en vóór dat het kindje Nederland zou binnenkomen.

Stichting Mijn Roots heeft bij het Ministerie een verzoek ingevolge de WOB gedaan om hier verheldering over te krijgen. Er kon echter geen informatie over gevonden worden. Het is dus totaal niet transparant op grond waarvan de Vreemdelingenpolitie te Schiphol een inreisvisum voor een kindje kon verstrekken. Voor dergelijke (overheids)handelingen moet namelijk wel een wettelijke basis zijn.

Deze werkwijze is overigens door meerdere partijen bevestigd. Niet alleen voor wat betreft Indonesië, maar ook voor kinderen uit andere landen.

Opneming van meer dan één kind tegelijk

Op grond van de geldende richtlijnen in de jaren '70 en '80 kon slechts één buitenlands pleegkind tegelijk worden opgenomen, tenzij het nauw verwante kinderen betreft: “

In het belang van het kind dient het beginsel, dat slechts één kind tegelijk kan worden opgenomen gehandhaafd te worden. Immers opneming van één buitenlands pleegkind kan reeds een belasting voor de pleegouders inhouden. Opneming van meer dan een buitenlands pleegkind tegelijk betekent een extra belasting voor het gezin. Er kunnen zich echter bijzondere gevallen voordoen. Te denken valt aan een bijzondere binding, hetzij door verwantschap, hetzij door het bestaan van feitelijke banden. In die gevallen kunnen uitzonderingen overwogen worden”²⁶.

²⁵ Artikel 10, tweede lid, Vw, juncto artikel 47, eerste lid, aanhef en onder a Vw

²⁶ Nota Praktische gang van zaken rond adoptie en Adoptievoorbereiding, Tweede Kamer, zitting 1979-1980, 16 194, nrs. 1-2, onder i, Opneming van meer dan één kind tegelijk, p. 23.

In Indonesië speelde de kinderhandel hier op in door zogenaamde broers en zussen aan te bieden en te 'verkopen'. Natuurlijk kan Nederland hier weinig aan doen omdat het (strafbare) feit zich in het zendende land afspeelde, maar wel had het Ministerie scherper moeten controleren als een Nederlands echtpaar meer dan één kind tegelijk adopteerde. Nu zijn er geadopteerden die worden geconfronteerd met het feit dat ze als zussen zijn aangeboden, maar die helemaal geen zussen blijken te zijn^{27&28}, of als tweeling zijn aangeboden maar die helemaal geen tweeling blijken te zijn²⁹.

Handelspraktijken en winstbejag

Het betreft niet alleen illegale adoptie maar ook gelegaliseerde kinderhandel. Er is structureel gesjoemeld door verschillende partijen om kinderen uit ontwikkelingssamenwerkingslanden, zo ook uit Indonesië, adoptabel te maken. De documenten met vervalste gegevens over het kind, diens ouders en achtergrond, werden gelegaliseerd. Op deze manier kon snel geld worden verdiend. Een goed belegde boterham verdienen is zeker gelukt, maar wel over de hoofden van de kinderen en diens ouders. Er zijn talloze voorbeelden van dat het Ministerie op de hoogte was, of in ieder geval geacht wordt ervan op de hoogte te zijn, dat zowel in Nederland als in Indonesië diverse partijen uit winstbejag meewerkten aan illegale adopties³⁰.

Het is natuurlijk geen onrealistisch vermoeden dat er Nederlandse partijen waren die er op allerlei manieren aan bijdroegen dat een kind toch Nederland kon binnenkomen, zonder dat aan de vereiste voorwaarden werd voldaan. Het feit dat adoptieouders lange wachtlijsten konden ontlopen en officiële wegen konden omzeilen, had ook effect op het handelen van zowel Nederlandse als Indonesische bemiddelingsorganisaties, die gewoon hun gang konden blijven gaan met de handelspraktijken.

In heel veel gevallen is onvoldoende komen vast te staan dat voor het kind in zijn omstandigheden in het land van herkomst geen aanvaardbare toekomst was weggelegd, het werd slechts verondersteld.

De heer Nijpels verwees in de jaren '80 eens naar de misstanden binnen de adoptiewereld, en ik citeer; "er is wel eens opgemerkt dat het importeren van pinda's aan meer voorschriften gebonden is dan de adoptie van een buitenlands kind"³¹.

Ik verwijs verder naar mijn brief van 12 september 2017 waarin passages uit de parlementaire geschiedenis bij de totstandkoming van de Wobka uiteen zijn gezet, en waaruit blijkt dat de Nederlandse Staat op de hoogte was van onrechtmatigheden en misstanden in adopties, maar hier niet voldoende adequaat op heeft ingespeeld.

De reeds bestaande illegale gevallen en waar het Ministerie van op de hoogte was, hadden aanleiding moeten zijn om ervoor zorg te dragen dat er een adequaat adoptiesysteem kwam, waarmee toekomstige illegale praktijken kon worden voorkomen. Dit zou een adequate beschermingsmaatregel zijn geweest.

²⁷ Verhaal 1.5, zie onderdeel V- 'Ervaringsverhalen geadopteerden en kostenoverzichten'.

²⁸ Illegale Adoptie | Docu 'Mijn naam was' | Deel 1 | Illegal Adoption | Docu 'My name was' | Indonesia [YouTube [Link](#)]

²⁹ Zie bijlage 3. Verklaring enkele adoptieouders uit Indonesië (vertrouwelijke informatie).

³⁰ 'Weer arrestaties Kinderhandel Indonesië', Het Vrije Volk, 20-11-1979; 'Gevonden op vliering van vroedvrouw Baby's in Jakarta, voor adoptie-ouders in Nederland bestemd', Leeuwarder Courant, 30-12-1980; 'adoptieschandaal in Indonesië: Babyhandel opgerold, „Weesjes” duur verkocht', De Volkskrant, 08-08-1979; 'Weer arrestaties Kinderhandel Indonesië', Het Vrije Volk, 20-11-1978; 'Baby's ontvoerd in Indonesië voor adoptie', Nieuwsblad van het Noorden, 09-06-1981; 'Indonesische baby's vooral in Nederland verkocht', De Waarheid, 30-12-1981; 'Gevonden op vliering van vroedvrouw Baby's in Jakarta, voor adoptie-ouders in Nederland bestemd', (Leeuwarder Courant, 30-12-1980). Te vinden op Delpher.nl

³¹ Vaste Commissie voor Justitie, 1981-1985, Handelingen UCV 56, 27 april 1981, motie nr. 5 (16 194).

Kort samengevat is er wel degelijk sprake geweest van onrechtmatig overheidshandelen, namelijk het blijven uitvaardigen van een beginseltoestemming en verblijfsvergunningen terwijl niet werd gecontroleerd of was voldaan aan de voorwaarden die onder andere waren vervat in de Vreemdelingenwet en de Vreemdelingencirculaire 1966, terwijl het Ministerie geen garantie kon geven voor adopties waarmee daadwerkelijk het belang van het kind voorop stond. Dit handelen is dan ook verwijtbaar toerekenbaar aan het Ministerie.

Adoptiebemiddelaars

Een verscherping van de regels inzake adoptie was noodzakelijk, óók voor het uitoefenen van bemiddelingsactiviteiten door Nederlandse instellingen die alleen maar wegkeken voor het belang van het kind. De bemiddelaars keken weg voor andere hulp die mogelijk ook geboden had kunnen worden in Indonesië (subsidiariteit). Er was sprake van een ongecontroleerd aantal rechtspersonen en particuliere bemiddelaars die er niet zulke zuivere contacten in Indonesië op na hielden. Dat het Ministerie hiervan op de hoogte was, daar valt niet meer over te twisten.

Het Ministerie is ook nooit ingegaan op verzoeken om de adoptiepraktijk te veranderen. Zoals stichting Mijn Roots, de belangenorganisatie voor geadopteerden uit Indonesië in haar schriftelijke aansprakelijkstelling van 17 september 2017 (met een vervolg op 28 maart 2018) al aankaartte, adviseerde J.S. Nasution (hoofd van de Indonesische Raad voor Maatschappelijk Welzijn) de Indonesische overheid om de samenwerking met SOC te beëindigen (waarna later een nieuwe stichting Kind en Toekomst werd opgericht) en verzocht ze herhaaldelijk de directeur van Bureau Interlandelijke Adoptie (BIA) om de hoeveelheid aan Nederlandse bemiddelaars te beperken, en daarmee gepaard gaande misstanden in te perken. In Indonesië ontstond er opstand door de bevolking omdat o.a. Nederland de weg vrij hield voor de alsmaar bloeiende kinderhandel. Maar een partiële wet bleef uit.

Voor geadopteerden is er totaal geen transparantie met betrekking tot welke instantie toetste of de afstandsverklaringen al dan niet juist waren. Voor een geadopteerde is het niet makkelijk om te onderzoeken bij wie ze terecht kunnen. Veel bemiddelaars werkten ook weer samen met elkaar en verwijzen naar elkaar. Sommige stichtingen bestaan al niet meer (FLASH, Kind en Toekomst). Ook waren er ontzettend veel particuliere kanalen die veelal onderhouden werden door de leden van vereniging Wereldkinderen en stichting BANND. Velen daarvan zijn niet meer te bereiken. Het is ondoenlijk voor een geadopteerde om bij de adoptiebemiddelaars aan te kloppen voor kostenvergoeding. Veel geadopteerden vangen alleen al bot als het gaat om het verkrijgen van informatie over hun adoptie.

Risico aansprakelijkheid

Buiten kijf staat dat veel, zo niet de meeste adoptiedossiers niet kloppen. Het Ministerie heeft de adopties goedgekeurd via deze bemiddelaars. Dan rust er volgens stichting Mijn Roots, een onmiskenbare verantwoordelijkheid bij het Ministerie om deze kinderen, nu geadopteerde volwassenen met zoekbehoefte, daadwerkelijk te helpen bij het zoeken en eventueel laten herstellen van hun identiteit. Het Ministerie heeft baby's en kinderen vanuit Indonesië in Nederland toegelaten en bleef dat doen, terwijl fraude en corruptie meer regel dan uitzondering waren, en het risico dat een kind op basis van valse opgemaakte documenten of via andere frauduleuze handelingen ter adoptie werd aangeboden, aanwezig was³².

³² Zie de volgende krantenartikelen: 'adoptieschandaal in Indonesië'; 'Babyhandel opgerold: „Weesjes” duur verkocht', De Volkskrant, 08-08-1979; 'Handel in kinderen op Java', De Waarheid, 09-08-1979; 'Geruchten over adoptieschandalen in Bangladesh en Indonesië', Nederlands Dagblad, 09-08-1979; 'Bende koopt baby's op voor adoptie', Nieuwsblad van het Noorden, 08-08-1979; 'Illegale baby's uit Indonesië mogen blijven', De Telegraaf, 09-08-1979. Te vinden op Delpher.nl.

Dit alles illustreert dat het Ministerie willens en wetens het risico aanvaardde dat er baby's en kinderen illegaal Nederland binnenkwamen³³. In feite kan zij dus ook aangesproken worden op risicoaansprakelijk. De hoedanigheid bepaalt dat het Ministerie een aansprakelijkheidsrisico loopt door niet alleen haar passieve houding (nalaten), maar ook door onrechtmatig handelen. Het gaat om de schade die een geadopteerde heeft opgelopen als gevolg van het (nalatig) handelen door de vele adoptiebemiddelaars (zowel rechtspersonen als particulieren), als ook door toedoen van zijn ambtenaren die beginseltoestemmingen bleven afgeven³⁴, met als gevolg dat er steeds kinderen uit Indonesië geadopteerd konden worden.

Tot slot

Nu de Commissie Onderzoek Interlandelijke Adoptie heeft bevestigd³⁵ wat stichting Mijn Roots in haar schriftelijke aansprakelijkstelling eerder naar voren heeft gebracht, verwacht zij dat het Ministerie, anders dan in 2018, nu wel bereid is om in te gaan op het (dringende) verzoek om geadopteerden uit Indonesië financieel tegemoet te komen. Het zou niet fair zijn tegenover een grote groep geadopteerden als zij alsnog de juridische weg moeten bewandelen, terwijl ze worden geconfronteerd met een keihard rapport met feiten die over hen gaan.

De stichting gaat er vanuit dat het Ministerie zich houdt aan de uitspraak die zij deed in de afsluitende fase van een bemiddelingsprocedure via de Nationale Ombudsman (11 juni 2018-12 juli 2019), om schriftelijke aansprakelijkstellingen zoals deze niet meer op die manier af te handelen zoals ze dat deed bij brief van 31 mei 2018³⁶: koud en kil, zonder te luisteren of te kijken naar de 'werkelijkheid'. De werkelijkheid is een harde realiteit die bij velen al bekend was, maar door het Ministerie werd ontkend.

Namens stichting Mijn Roots,

Dewi Deijle

(Juridisch belangenbehartiger)

³³'Illegale baby's uit Indonesië mogen blijven', De Telegraaf, 09-08-1979.

³⁴ De beginseltoestemming was een beschikking met specifiek het gewenste herkomst land vermeld, i.c.: 'beginsteltoestemming voor een kind uit Indonesië'.

³⁵ Rapport Commissie onderzoek interlandelijke adoptie, 8-2-2021

³⁶ Zie bijlage: Staat/stichting mijn Roots, met kenmerk 2281955